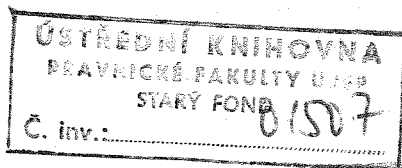

11-F-59

SEMINÁŘ
HistorieKNIHOVNA
Přírodovědy

KAREL LAŠTOVKA:

Koupil od

Darem od

v

Dělo číslo:

Dátum

M. Karboudov

za Kčs

35.093

POČÁTKY SAMOSPRÁVY V ZEMÍCH ČESKÝCH.

I. Až do r. 1848 byla v zemích českých veřejná správa politická obstarávána jednak úřady státními, totiž úřady centrálními, dále v jednotlivých zemích gubernií a krajskými úřady, jednak orgány nestátními totiž v prvé stolici jednotlivými dominiemi (pозemkovými vrchnostmi) a svobodnými městy. Vrchnosti (v Čechách 1193, na Moravě 854) vykonávaly správu tu skrze svoje tak zvané hospodářské úřady, v městech byly zřízeny magistráty.

Veřejná správa politická obsahovala v sobě správu vnitřní zejména policejní a finanční (přímé daně), takže lze říci, že dominium resp. jeho hospodářský úřad byl v dominiu jednak okresním hejtmanem, jednak berním inspektorem, jednak i soudcem pro menší, tak zv. policejní přestupky (patrimoniální jurisdikce). Pomocníky hospodářských úřadů byli v jednotlivých poddanských obcích rychtáři a konšelové, po př. i zastupitelstva. Dozor vykonávaly nad vrchnostmi krajské úřady, nad svobodnými městy gubernia. V podrobnostech byla však v dominiích a městech správa značně různá a nejednotná, ale města poddanská a královská byla organisačně sblížována. Srov. Kapras: Přehled právních dějin zemí koruny české (5. vyd. 1935, str. 194 a násl.). Roubík: Ke vzniku správního rozdělení Čech r. 1850 (Praha 1938). Kliment: Obecní zřízení 1936. Mayrhofer: Handbuch für den politischen Verwaltungsdienst 5. vyd., svazek 1 a 2. a Návrhy o úpravě obcí, které byly r. 1856 ve Vídni vytištěny; ve vysvětlivkách k těmto návrhům jest podán podrobný výklad dějin obecního zřízení v Rakousko-Uhersku. Exemplář těchto návrhů (pokud mně známo jediný) se zachoval v knihovně bývalé rakouské říšské rady ve Vídni.

II. Zavedení ústavnosti r. 1848 vedlo ve správě politické k úplné její přestavbě. Přímým podnětem bylo zrušení poddanství, neboť tím přestal důvod, aby správu veřejnou vykonávaly

jednotlivé vrchnosti (dominia) a bylo třeba rozhodnouti, na které úřady tuto správu patrimoniální přenést. A tím vznikl širší problém, totiž organisace celé správy politické v každé zemi.

Nejjednodušším řešením bylo, aby veškerá správa politická v celé zemi a tedy i správa dosud dominiemi obstarávaná byla svěřena státním úřadům politickým, ale tu se objevily další problémy. V první řadě byla to otázka organizační, totiž kolik skupin úřadů těch by mělo býti zřízeno, čili zda mají býti dosavadní státní úřady (krajské a zemské) ponechány a k nim pouze připojeny (jako úřady první stolice) nové státní úřady politické a jak kompetence politické správy mezi tyto tři druhy úřadů rozdělit. S tím pak souvisela i otázka finanční, poněvadž správa patrimoniální vrchnostmi vykonávaná byla velmi rozsáhlá, bylo by třeba zřídit mnoho státních úřadů první stolice a náklad s tím spojený by byl velmi značný, na který by hospodářsky slabý stát stěží byl stačil. Jako východisko z tohoto dilematu objevuje se nová myšlenka totiž, aby některé úkoly správy politické byly svěřeny občanstvu samému, které by za tím účelem bylo zorganizováno vertikálně i horizontálně ve svazky jako veřejné korporace.

I tu bylo možno navázat na dosavadní vývoj totiž na jednotlivé země korunní. Země ty byly odedávna stavovskými korporacemi, které vedle moci zákonodárné vykonávaly i (ovšem celkem již nepatrnou) část veřejné správy (skrze svoje sněmy a zemské výbory). V novém konstitučním zřízení státním (srov. ústavu Pillersdorfovu, Kroměřížskou a březnovou) měly země zůstat i nadále nejen s kompetencí zákonodárnou, nýbrž i s kompetencí správní značně rozšířenou a měly si svoje věci spravovati samy svými volenými orgány. A tu bylo nasnadě, aby myšlenka samosprávy u zemí provedená byla rozšířena i směrem dolů a tedy aby byly utvořeny v jednotlivých zemích mimo zemská zastupitelstva i nižší svazy samosprávné, totiž obce, okresy a kraje, a aby svazům těm byla svěřena část veřejné správy, kterou by vykonávaly svými vlastními volenými orgány. Byla to tedy myšlenka samosprávy korporační, komunální. (O samosprávě jako organizačním principu veřejné správy srov. Hoetzel: Čsl. správní právo 2. vyd., str. 172, Samospráva v Slovníku veřejného práva čsl. sv. 4, Matějka: Principy organisace veřejné správy 1938.) Jest zajímavo, že hned od původu byla v Rakousku samospráva myšlena jen jako korporační a že tedy samospráva tak zv. politická (záležející v tom, že v úřadě by vedle státních úředníků z povolání zasedali i občané) nebyla vůbec vzata v úvahu. To lze vysvětliti jednak tím, že princip politické samosprávy, který na př. ovládal správu anglickou, nebyl ani dobře znám (teprve Rudolf Gneist jej uvedl

v letech šedesátých ve větší známost) a byl by jistě v Rakousku narazil na odpor z obavy, aby služební zodpovědnost státních úřadů naproti státu nebyla bržděna a posléze že by nebylo jí státu finančně uleveno, poněvadž by náklady celé správy musil přece jen nésti stát sám. Skutečně také jen myšlenka komunální samosprávy ovládala všechny ústavy první doby konstituční. (Srov. ústavu Pillersdorfovu z 25. IV. 1848 § 56 a 57, návrh ústavy Kroměřížské § 123 až 131, a návrh základních práv rakouského lidu § 25 a ústavu březnovou ze 4./3. 1849 čís. 150 ř. z. § 33 a 34.)

III. Další otázkou jest, jak byla myšlenka komunální samosprávy konkrétně v organizačních předpisech provedena.

Prameny právními jsou tu jednak provisorní obecní zákon (cís. pat. z 17. III. 1849, čís. 170 ř. z.), jednak cís. rozhodnutí z 26. VI. 1849, čís. 295 ř. z. o zásadách organisace politických správních úřadů a výnosy ministerstva vnitra z 9. VIII. 1849 o konkrétní organisaci politických úřadů v Čechách čís. 352/1849 a na Moravě a ve Slezsku čís. 355/1849 ř. z.

Kompetence politických úřadů byla vytčena nejprve všeobecně (čl. VIII.) totiž péče o prohlašování a provádění zákonů a o zachování veřejné bezpečnosti, veřejného pořádku a klidu a pak i speciálně příkladným výpočtem jednotlivých agend (čl. IX; sem byly zařaděny i obecní věci). V čl. X. bylo pak uvedeno, že postavení politických orgánů naproti zastupitelstvům zemským, krajským, okresním a obecním jest určeno zemskýmiřízeními a obecním zákonem. Obecní zákon jest tedy nezbytným doplňkem organisace veřejné správy.

K pochopení zásad, které úpravu politické správy ovládaly, jest důležitou interpretační pomůckou nejponíženější přednesení ministra vnitra dr. Bacha, které jest otušeno v první příloze k výnosu min. vnitra čís. 352/1849 ř. z. o organisaci politické správy v Čechách a na které se odvolává i výnos čís. 355/1849 ř. z. pro Moravu a Slezsko. Výklady ministra vnitra týkají se otázky rozdělení korunních zemí na menší politické správní obvody a uvádíme je pro jejich teoretickou zajímavost ve výtahu. Prý bylo, jak Bach uvádí, třeba bráti v úvahu i momenty, které se vztahují na reprezentativní postavení okresů a krajů, 2. ohledy, které se podávají z požadavků administrační služby.

ad 1. Tu byly již vytvořeny říšskou ústavou (březnovou) a obecním zákonem základy pro novostavbu císařství rakouského a dán tak rámeček, do něhož, neměla-li býti symetrie celé budovy porušena, musí býti střední články politických krajů a okresů, soudních obvodů a obcí včleněny.

Ústava říšská stanovila sice přesně a nezvratně zásadu jednotnosti celkového státu, ale přece jsouc vzdálena touhy po unifor-

mitě, ponechala jednotlivým částem státu, ovšem pokud jest to snesitelné a trváním jednotné a silné centrální moci, jejich přirozenou samostatnost. To se projevuje

a) v utvoření korunních zemí, za něž byly prohlášeny bez ohledu na počet obyvatelstva a teritoriální rozsah ony části státu, které podle svého zvláštního postavení nebo dějinného vývoje mají nárok na autonomní život,

b) v utvoření místních obcí, okresů a krajů podle obecního zákona.

Místní obec nesmí býti totiž pokládána ani za nahodilý agregát individuí, ani za místní, pouze k účelům správy a ulehčení státního života utvořené sdružení určitého počtu lidí, ani za pouhou část státní mašiny, která by mohla býti libovolně měněna, rozdělována a sklizována. Poněvadž místní obec vzešla ze svobodného spojení několika, na jednom teritoriu usedlých rodin a trvalost svoji existence nachází ve společenství jednak místních, jednak vyšších zájmů, proto projevuje se nejen jako simultánní usedlost, jejichž účastníkům samým přísluší vlastní správa vnitřního hospodářství, nýbrž i jako základní kámen stavby celého státního organismu a jako nejnižší, dále již nedělitelný uzel politického života, na který může stát ze svých vlastních atributů přenést to, co v domácnosti jedné každé obce od jejich orgánů a bezprostředněji může býti obstaráno nežli od zřízenců státních.

Totéž platí pro obce vyšší kategorie totiž pro obce okresní a krajské, mezi obce místní a obec zemskou včleněné. Odporovalo by duchu obecního zákona a nesnášelo by se s organickým uspořádáním říše, kdyby měly býti místní obce v okresy a okresní obce v kraje libovolně seškatalkovány, nebo při jejich tvoření za základ vzato podle statistických dat schema plošné výměry a počtu obyvatelstva. Přirozeně utvoří se okres a kraj jen tam, kde zeměpisnou polohou, historickým vývojem, mravy a řečí, sociálními, výrobními a kulturními poměry, živností i obchodem se vytvoří trvalé společenství zájmů, které jdou sice tak daleko, že již nemohou býti od zástupců jednotlivých místních obcí projednávány a hájeny, ale přece se nedají stotožňovati se všeobecnými zájmy celé korunní země. Proto musí míti jednotlivé okresy zpravidla větší rozsah, poněvadž budou míti jenom tehdy životaschopnou reprezentaci, je-li několik obcí dohromady spojeno zájmy, které potřebují zastoupení vyšší politické korporace.

A rovněž kdyby byly rozděleny na kraje takové korunní země, které podle své rozlohy a zvláštních poměrů svého obyvatelstva nelze rozdělit na dvě nebo několik rozsáhlých, heterogenních zájmů vyznačených území, vznikl by tím v reprezentativním organismu nejen zbytečný, nýbrž přímo rušivý článek, poněvadž

by obstarával a hájil tytéž zájmy, jaké má hájiti buď okresní výbor nebo zemský sněm. Politická organizace nesmí proto obce a okresy libovolně nebo podle vumělkovaných forem seskupovati, nýbrž v prvé řadě musí vycházeti z toho, aby různosti potřeb a stejnoměrnosti zájmů jednotlivých částí země poskytla zákonně připuštěným seskupením obcí zákonný výraz a ochranu.

Jenom touto cestou může býti občanský život v obcích ve svých přirozených stupních založen a pravý smysl pro pospolitost vzbuzen, který státního občana učí a zvyká egoismus individua, zvláštní zájem rodiny, exklusivnost korporálního ducha a partikulární snahy podřizovati zemi a obětovati vědomé a svaté lásce k celkové vlasti.

ad 2. K podobným výsledkům se dojde, posuzuje-li se dělení zemí na okresy a kraje s hlediska druhého totiž administrativního. Politická správa stojí s reprezentativním organismem v tak bezprostřední vzájemné součinnosti, že může býti zařízena jen shodně s ním. Vláda tvořící autonomní komuny upustila od poručnickujícího vměšování se do vnitřní podstaty obce a od civilní vlády škodlivé blahobytu a svobodě a vzdala se detailního administrování v nejnižší sféře státního života. Ba, ani v oboru působnosti obcím přenesené nemusí vláda zasahovati jinak než kontrolou a poučováním a zabezpečí tím takové zjednodušení a ulehčení agendy, že agenda může býti obstarávána bez zvláštních nesnází, bez odborného vzdělání a bez nákladů času a práce, které by jinaké zaměstnání obecních orgánů ochromovaly. Není proto nutno, aby byly již v místní obci a vedle ní zřízeny vlastní orgány státní. Přímé působení takovýchto orgánů začne teprve na vyšším stupni u okresu, jehož rozsah nebrání tomu, aby okresní úřad, bude-li míti vhodné sídlo, mohl všude poučováním a dozorem zakročovati, veřejný pořádek a bezpečnost udržovati a o provedení zákonů se vším důrazem usilovati.

Nestejnóměrnost jednotlivých okresů a krajů a okolnost, že v některých korunních zemích vůbec nebudou kraje jako prostřední články zřízeny, ohrožuje sice zdánlivě jednotnost správního stroje. Ale přání po pohodlnější a méně komplikované správě musí ustoupiti ohledům v prvé řadě rozhodujícím totiž ohledům na skutečné úkoly okresní a krajské reprezentace a na pravou potřebu lidu. K vhodným opatřením vyrovnávacím náleží zřizování expositur, shodnost politických okresů se soudními okresy a hranicemi obecními, identifikace krajského presidenta a místodržitele v zemích, které nelze na kraje dělit a třístupňový pořad instanční, který dovolí, aby bylo v zemích na kraje rozdělených u stížností, o nichž mají rozhodovati ústřední úřady, místodržitelům svěřeno podávání dobrých zdání a po případě i přímé rozhodování v poslední stolici.

IV. Nastává otázka, jak byly tyto jistě dobré zásady v zákonodárné praxi uskutečněny. Provisorní obecní zákon č. 170/1849 ř. z. odvolává se jen na § 33 ústavy březnové (základní práva obcím zaručená), ačkoliv upravuje i obce vyšší, o nichž mluví § 34 ústavy, a zná jako obce jednak obce místní, jednak obce okresní, jednak obce krajské a pojednává o nich ve zvláštních oddílech. V čele zákona jsou pod titulem „všeobecná ustanovení“ uvedeny tyto zásady.

1. Základem svobodného státu jest svobodná obec.

2. Působnost svobodné obce jest jednak přirozená, jednak přenesená.

3. Působnost přirozená obsahuje vše, co se týče v první řadě zájmů obce a v jejích hranicích může být úplně provedeno. Omezení přirozené působnosti mohou být stanovena jenom zákonem a to jenom potud, pokud jsou nutná a žádá toho zřetel na obecné blaho. Přenesená působnost zahrnuje obstarávání určitých veřejných věcí, které jsou obci od státu v delegační cestě přikázány.

4. Správa věcí do přirozené působnosti náležejících přísluší obci samé, která se projevuje většinou zastupitelstvem obecním.

5. Pokud jde o působnost přirozenou, jest obecní představený výkonným orgánem.

Může být sporno, zda zásady tyto mají platit pro všechny obce tedy i vyšší, jak by bylo lze soudit z umístění předpisu v čele zákona či pouze pro obce místní, jak se tomu zdá nasvědčovat jejich znění v souhlase s úpravou místních obcí.

Hlavní zásady provisorního obecního zákona jsou tyto:

A. Co do pramenů právních.

1. Obecní zákon jest zákon jednotný, platný pro všechny obce, okresy a kraje v celém státě. Pouze u obcí mají být vydána pro hlavní a krajská města obligatorně a pro jiná značnější města, budou-li za to žádati, zvláštní městská obecní zřízení tak zv. statuty. Takovéto provisorní statuty byly také vydány na základě porad se zástupci dotčených měst a jsou vesměs vyhlášeny v zemských zákonících z r. 1850 a to v českém pro Prahu č. 85 a Liberec č. 202, v moravském pro Brno č. 126, Olomouc č. 145 a ve slezském pro Opavu č. 24. Opíraly se celkem o zásady obecního zřízení.

2. Podrobně byla upravena pouze ústava místních obcí, kdežto ustanovení o obcích okresních a krajských jsou spíše jen zásady, které měly být blíže rozvedeny ve zvláštních zákonech (srov. § 34 březnové ústavy).

3. Zákonodárná úprava komunálního zřízení byla v březnové ústavě rozdělena mezi říšskou radu, které byla vyhrazena úprava

zásad a zemské sněmy, kterým náleželo vydati bližší podrobnosti (sr. § 35 březnové ústavy).

B. Co do teritoriálního podkladu.

1. Místní obcí jest zpravidla dosavadní katastrální (pro účely berní zřízená) obec jako samostatný celek vyměřená, ačli již několik katastrálních obcí fakticky netvoří jednu obec místní. Změny v obvodu obcím mohou nastati tím, že a) předměstí mají s vlastním městem tvořit vždy jednu obec místní, b) několik katastrálních obcí se může spojit v jednu obec místní, c) místní obce, které nemají dostatečných prostředků, aby mohly svoje zákonné povinnosti obstarávat, mohou být n u c e n ě sjinou obcí v jednu obec místní spojeny, ale potkávalo se to často s odporem občanstva, d) lidnaté místní obce mají právo rozdělit se na frakce a těmto frakcím přikázati určitou působnost.

2. Okresní obce jsou utvořeny ze všech místních obcí v jednom politickém okrese a rovněž krajské obce jsou souhrnem všech v jednom politickém kraji ležících okresních obcí a shodují se tedy s obvody podkrajských a krajských úřadů. V Čechách bylo zřízeno místo 16 jen 7 krajů a to dva převážně české (pražský a pardubický), dva čistě německé (českolipský a chebský) a tři smíšené (českobudějovický, jičínský a plzeňský) a vedle Prahy 79 podkrajských úřadů a 11 expositur (české místodržitelství navrhovalo 96 okresních úřadů a žádné expositury). Na Moravě byly utvořeny místo 6 jen dva kraje (Brno a Olomouc) a 25 podkrajských úřadů a 5 expositur. Slezsko bylo rozděleno na 7 okresních hejtmanství s 2 expositurami.

Toto politické rozdělení nebylo vhodné. Obvody okresů a krajů byly nesporně příliš velké a značně nestejněměrné a proto musil být při nové úpravě r. 1854 počet jejich rozmnožen a tím obvody zmenšeny. Sr. Roubík: Vývoj správního rozdělení Čech v letech 1850 až 1868.

C. Co do personálního podkladu.

Podklad ten jest upraven pouze u místních obcí, u nichž se liší jednak obecní údové, a to obecní občané a obecní příslušníci jednak cizinci. Naproti tomu u okresů a krajů se o jejich údech nemluví, nýbrž uvádějí se pouze jejich složky totiž obce a u krajů okresy, takže členy okresů a zemí jsou občané jenom skrze svoje obce a pokud jsou členy obce.

D. Co do orgánů.

Orgány všech komunálních svazků (místních, okresních, krajských obcí) jsou a) v místní obci obecní výbor a obecní představenstvo, které se skládá z purkmistra a aspoň dvou obecních radních, ale není kolegiem, nýbrž obecní radní jsou pouze pomocným a zástupčím orgánem purkmistrovým, b) v okresní obci okresní výbor 12 až 30ti členný a okresní starosta, c) v krajské

obci krajské zastupitelstvo z 24 až 60ti členů a krajský starosta, jeho náměstek a zapisovatelé.

Jsou tedy u každé obce dva orgány povinné, a to orgán širší, kolegiální, výbor a orgán užší, monokratický. Širší orgán jest vždy pouze orgánem usnášejícím se a dozorčím, který nemá moci výkonné. Orgánem, který usnesení širšího orgánu provádí, jest u obcí purkmistr, u okresů a krajů však státní úředník, totiž okresní a krajský prezident, kterému měl okresní (krajský) starosta usnesení výboru okresního (krajského zastupitelstva) sdělovati. Titul purkmistra měl však podle nařízení z 12. II. 1850 nésti pouze obecní představený v městech a městysech, kdežto v ostatních obcích měly býti podrženy dosavadní obvyklé názvy. Orgány všech obcí jsou vesměs voleny a to na tři léta.

E. Co do působnosti.

Pouze místní obce mají v zákoně upravenou působnost přirozenou a přenesenou, kdežto u okresů a krajů se o působnosti přenesené zmínka nečiní, ačkoli na př. u okresů volba důvěrníků ke zkoušení konskripčních seznamů a do odvodních komisí (§ 150) jako věc vojenská sem nesporně náleží. Působnost přirozená vztahuje se na všechny věci, které se v prvé řadě dotýkají dotyčného svazku a jest to tedy působnost universální, ale jest odstupňována mezi komunálními svazy tak, aby vyšší svaz přejímal jen takové úkoly, které se dotýkají buď jeho celého nebo několika svazů nižších v něm spojených. Působnost přirozená jest podrobněji rozvedena pouze u obcí a jest dosti značná, kdežto u okresů a krajů jest stanovena spíše všeobecně. Přitom však jest pamatováno na zachování souvislosti jednak všech skupin obcí mezi sebou tím, že krajská zastupitelstva rozhodují v 2. stolici o odvoláních do usnesení obecních a okresních výborů a obstarávají dohled na kmenové jmění místních obcí, jednak se státními politickými úřady tím, že okresy a kraje jsou poradním orgánem politických úřadů.

Působnost přirozená jest rozdělena mezi orgány širší jako orgán usnášející se a orgán užší. Tento užší orgán u obcí vystupuje nejen jako orgán provádějící usnesení širšího orgánu, nýbrž v určitých věcech, zejména v oboru místní policie a trestní pravomoci přímo jako orgán samostatný. U okresů a obcí jest výkonným orgánem orgán státní totiž okresní hejtman a krajský prezident, kterým za tím účelem má okresní (krajský) starosta sdělovati usnesení okresního výboru (krajského zastupitelstva), aby je provedli tím, že vydají obcím a okresům příslušná nařízení. V působnosti přenesené funguje u obcí obecní purkmistr podle rozkazů nadřízeného orgánu státního.

F. Co do jednání.

Všechna zastupitelstva konají schůze jednak řádné, jednak mimořádné. Řádné schůze konají se dvakrát do roka, na jaře

pro zkoumání účtů, na podzim ke schválení rozpočtu a svolává je u obcí starosta, u okresů okresní hejtman, u krajů místodržitel. Mimořádné schůze konají se u krajů jen z rozkazu místodržitele, u obcí a okresů v důležitých a nutných případech nebo žádá-li za to třetina řádných členů výboru nebo u obcí okresní úřad a u okresů krajský úřad. Ve schůzích okresního výboru jest přítomen okresní hejtman, ve schůzích krajského výboru krajský prezident nebo od něho určený komisař. Zajímavost jest, že řádné shromáždění krajského zastupitelstva má trvati několik dní, zpravidla však ne déle než čtrnáct.

G. Co do dozoru a instančního přezkoumávání.

1. Aby se usnesení širšího orgánu nepřičila zákonu a u obcí nad to aby jim nepůsobila podstatné škody, o to pečuje instituce dozoru. Za tím účelem jest zavedena sístace to jest prozatímní odložení výkonu usnesení. Právo sístace přísluší jednak užšímu orgánu volenému (purkmistru, okresnímu, krajskému starostovi), jednak státním úřadům (okresním a krajským), ale jest pouze provisorní, totiž vlastní rozhodnutí přísluší u obcí krajskému zastupitelstvu, u okresů krajskému presidentu a u krajů místodržiteli. Tato celkem nepatrná dozorčí moc státní byla však u obcí místních, pokud jde o místní policii, zesílena v nařízení 116/1850 ř. z. Okresní úřad jest totiž povinen dozírati na činnost obecního starosty v oboru místní policie, tedy v oboru působnosti přirozené, kontrolovati ji a zjednati nápravu. Vláda pak může kdykoliv místní policii obcím odníti a dáti ji obstarávati svými orgány (avokace).

2. Přezkoumání v cestě instanční bylo vyhrazeno orgánům samosprávným; o odvolání proti opatřením obecního starosty rozhodoval tedy obecní výbor, o odvolání proti usnesení obecního výboru a okresního výboru krajské zastupitelstvo, ale, pokud jde o obce, nastala změna v nař. 116/1850 ř. z., podle něhož o odvoláních proti opatřením obecního starosty (ale jen ve věcech místní policie) rozhodoval podkrajský úřad a v nař. 496/1850 ř. z., podle něhož o odvoláních proti usnesením obecního zastupitelstva měl rozhodovati na místo krajského zastupitelstva krajský prezident.

Organisace politické správy byla v zemích českých připravena r. 1849 a hned po ní, jakmile politické úřady svoji činnost v lednu 1850 zahájily, bylo přikročeno k provádění obecního zákona. Provádění to se však omezilo pouze na obce a záleželo v tom, že některé obce byly sloučeny a jiné rozloučeny, že do obcí byl včleněn i velkostatek a že byly provedeny i volby podle podrobné instrukce z 8. IV. 1850 a vydány městské statuty.

V. Organisace politické správy opírající se o ústavu březnovou dlouho nepotrvala. Cís. pat. z 31. XII. 1851 čís. 2/1852 byla

ústava březnová zrušena a patentem z téhož dne čís. 4/1852 byly vydány. Zásady o organických zařízeních v korun-
ních zemích rakouského císařského státu. Podle nich
měly obstarávati politickou správu státní úřady, a to *a)* okresní,
b) krajské ve větších zemích a *c)* v každé zemi pak místod-
ržitelství. Vedle státních úřadů byla ponechána pouze samo-
správa místních obcí a pro jejich budoucí organizaci byly
stanoveny dosti podrobné zásady (bod 7 až 16 Zásad). Vyšší
komunální svazy nebyly vůbec vzaty v úvahu, ale místo nich
měly být zřízeny (bod 34 až 36 Zásad) poradní sbory a to
a) u krajských úřadů a místodržitelství z majetné dědičné
šlechty, z velkého a malého majetku pozemkového, z průmyslu
a po případě i z jiných činitelů, *b)* u okresních úřadů měla být
představenstva obcí a vlastníci statkových obvodů ze svazků
obecního vyňatých čas od času svolávání k poradám ve svých
věcech. Tyto poradní sbory nebyly však nikdy zřízeny.

Ve smyslu těchto organizačních Zásad mělo být vypracováno
nové obecní zřízení. Nežli však k tomu došlo, bylo provisorní
obecní zřízení sice nadále v platnosti ponecháno, ale byly v něm
provedeny podle organizačních Zásad některé změny a to *a)* od-
straněna veřejnost obecních jednání mimo zvláště slavnostní
akty, nař. 17/1852, *b)* představenstva venkovských obcí měla být
potvrzována okresním úřadem, představenstva městských obcí,
pokud pro ně nebylo podle zvláštních statutů předepsáno císařské
potvrzení, krajským úřadem a kde nebyl, místodržitelstvím a při
potvrzení museli členové představenstva složit přísahu věrnosti,
nař. 67/1852, *c)* poněvadž tříleté volební období do obcí a měst
a statutárních uplynulo r. 1854 a nebylo pokládáno za vhodné
provést nové volby podle předpisů provisorního zřízení, byla
nař. 46/1854 ř. z. dosavadní obecní zastupitelstva a představen-
stva až do nového obecního zřízení v úřadu svém nadále pone-
chána, ale kde se počet obecní rady nebo výboru tak zmenšil, že
ani s povoláním náhradníků nebylo možno konati schůze k usná-
šení způsobilé, měl ministr vnitra na návrh zemského šéfa chybě-
jící členy sám jmenovati. Jestliže pak člen obecního představen-
stva z vážných důvodů na své funkce resignoval, měl obecní
výbor podle obecního zřízení ze sebe člena představenstva zvoliti.
Člen ten musel být potvrzen.

Nové obecní zřízení bylo ve smyslu organizačních zásad vydáno
teprve čís. pat. z 24. IV. 1859 čís. 59 ř. z. Toto obecní zřízení
nabylo však účinnosti jen pokud jde o ustanovení o domovském
právu, kdežto ostatní ustanovení nebyla nikdy provedena, hlavně
proto, že obecní zřízení z r. 1859 obsahovalo spíše jen direktivy,
podle nichž v jednotlivých zemích měla být teprve obecní zřízení
vydána a to jednak pro obce venkovské, jednak pro obce městské.

VI. Když byla říjnovým diplomem z 20. X. 1860 čís. 226 ř. z.
opět zavedena ústavnost, bylo jedním z prvních opatření poskyt-
nouti obcím větší volnost. K tomu cíli byly podle nař. státního
ministerstva z 26. XI. 1860, čís. 261 ř. z. „za tím účelem, aby
zařízení diplomem říjnovým stanovená získala nezbytně nutný
podklad“ *a)* vypsány volby do obecních výborů obcí a měst a to
podle provisorního obecního zákona a městských statutů a prov.
nař. 116/1850 a 127/1850 ř. z., *b)* potvrzování obecních funkco-
nářů požadované v nař. 67/1852 ř. z. bylo ve venkovských obcích
omezeno jen na obecní představené, kdežto v městech statutár-
ních zůstala ustanovení statutů v platnosti, *c)* nově zvolená
obecní zastupitelstva převzala působnost, která jim podle zákona
přísluší a to až do vydání nového obecního zřízení. Dále byla
podle nař. 38/1861 ř. z. opět zavedena veřejnost obecních jednání.

Tak tedy provisorní obecní zřízení v prvých dobách konstitu-
čních zavedené přetrvalo celou dobu absolutismu a bylo teprve
nahrazeno rámcovým zákonem říšským z 5. III. 1862, čís. 18 ř. z.
a prováděcími zemskými zákony totiž obecními zřízeními a měst-
skými statuty v jednotlivých zemích.

Říšský obecní zákon úzce navazuje na zásady provisorního
obecního zřízení zejména v tom, že zná i vyšší komunální svazy
(okresy a kraje) a že zjednává co do dozoru a rozhodování stíž-
ností úzkou souvislost mezi komunálními svazy a samosprávou
zemskou. Ale je zajímavé, že z vyšších komunálních svazů byly
v zemích českých zřízeny jen okresy a to pouze v Čechách
(zákon z 25. VII. 1864, čís. 27 z. z.) a ve Slezsku (zákon z 15. XI.
1863, čís. 18 z. z.). Ale ve Slezsku bylo provedení zákona usne-
sením zemského sněmu z 29. X. 1869, které bylo schváleno císařem
9. XII. 1869, a až na další odloženo (srov. vyhlášku zemské vlády
45/1869 z. z.) a při tom zůstalo.